

ӨМНӨХ ҮГ

Дэлхий нийтийг хамарсан Ковид-19 цар тахлын амаргүй цаг хугацаанд Нээлттэй Нийгэм Форум (ННФ)-ын хамт олон бид ажлын цар хүрээгээ хүмилгүй, хэвийн явуулах сорилтын дунд нэгэн жилийн ажил үйлс маань өрнөлөө. Энэ хугацаанд улс орныхоо хөгжлийн бодлого боловсруулах үйл явцыг судалгаа шинжилгээгээр дэмжих, иргэний нийгмийн үр нөлөөтэй оролцоог нэмэгдүүлэхийг зорьж төрийн болон төрийн бус байгууллага, бие даасан судлаачидтай идэвхтэй хамтран ажиллалаа. Ийнхүү 2021 онд хийж гүйцэтгэсэн үйл ажиллагааныхаа тайланг олон нийтэд хүргэж буйдаа баяртай байна.

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн 2019 оны нэмэлт өөрчлөлтөд шүүхийн бие даасан хараат бус байдлыг гүнзгийрүүлэх, улс төрийн намын шинэчлэл, ил тод байдлыг сайжруулах, нийтийн баялгийг үрт хугацааны бодлогод түлгүүрлан ашиглаж, үр өгөөжийг иргэддээ тэгш, шударга хүртээх зэрэг ардчилсан хөгжлийн бодлогын чухал асуудлууд тусгагдсан билээ. Өнгөрсөн хоёр жилийн хугацаанд энэхүү өөрчлөлтийн дагуу өрнөж буй эрх зүйн шинэчлэлийн үйл явцад ННФ идэвхтэй оролцон шүүхийн тухай хууль, улс төрийн намын тухай хууль, эрдэс баялгийн салбарын хуулиудын өөрчлөлтөд хөндлөнгийн бие даасан судлаачдын судалгаанд үндэслэсэн санал зөвлөмж оруулах, олон талын төлөөллийг оролцуулсан бодлогын үүлзалт хэлэлцүүлгүүд өрнүүлэх, хуулийн шинэчлэлийн ажлын хэсэгт багтан олон улсын стандарт, сайн түршлагыг танилцуулах, шаардлагатай тохиолдолд санхүүгийн дэмжлэг үзүүлэх зэргээр ажиллаж ирлээ. Тухайлбал, шүүхийн шинэтгэлийг дэмжих хүрээнд шүүхийн тогтолцоо, шүүхийн шийдвэрийн цахим сангийн талаар судалгаа хийж Шүүхийн тухай хуулийн үзэл баримтлалыг бататгах мэдээллийн сан

(www.shuukh.forum.mn)-г үндэслэлээ. Шүүхийн шийдвэрийн тэтгэлэгт судалгааны хүрээнд 2021 онд нийт 13 судалгаа дөрвөн цувралаар хэвлэн шүүгч, хуульч болон эрдэмтэн судлаачдад хүргээд байна. Шүүхийн хараат бус, бие даасан, нээлттэй, ил тод байдал, үйл ажиллагаагаа үр нөлөөтэй явуулах нөөц, зохион байгуулалт, хариуцлага болон иргэдийн шүүхэд итгэх итгэлийг үнэлэх Шүүхийн индексийн судалгааны арга зүйг боловсруулж суурь мэдээлэл цуглуулж боловсрууллаа.

Эрдэс баялгийн салбарын эрх зүйн шинэчлэлд чиглэсэн хөндлөнгийн хараат бус судалгаа, шинжилгээг дэмжихийн сацуу Ашигт малтмалын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын Үзэл баримтлалыг тодорхойлоход төрийн оролцоо, баялгийн өмчлөл, татвар, санхүүгийн орчин, дэд бүтэц, орлогын хуваарилалт, байгаль орчин, нийгмийн сөрөг үр дагавраас сэргийлэх зэрэг санал бүхий зөвлөмж боловсруулан салбарын яаманд хүргүүлэв. Мөн Үндэсний баялгийн сангийн тухай, Хөгжлийн сангийн тухай, Төрийн болон орон нутгийн өмчит компанийн тухай, Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах ажиллагааны тухай хуулийн төслүүдэд санал шүүмж хүргүүлээд байна.

Үндсэн хуульд туссан нэмэлт, өөрчлөлтийн хүрээнд Улс төрийн намын тухай хуулийг шинэчлэх ажил үргэлжилж байна. Энэ үйл явцад салбарын эрдэмтэн судлаачид, иргэний нийгмийн оролцоог хангах, тэдний санал зөвлөмжийг бодлого боловсруулагчдад хүргэхэд анхааран шинэчлэлийн хүрээнд яригдаж буй гол асуудлууд болох намын хатуу гишүүнчлэл, төрийн санхүүжилт, ил тод байдал, хяналт хариуцлага гэх мэт сэдвээр олон улсын чиг хандлага, дотоодод тулгарч

буй асуудлуудыг хэлэлцэж шийдэл санал болгосон нийтлэл, ярилцлага, хэлэлцүүлгүүдийг цувралаар хүргэлээ. Түүнчлэн Европын аюулгүй байдал, хамтын ажиллагааны байгууллагын Ардчилсан институт, Хүний эрхийн газар, Венецийн комисс, Ардчилал, сонгуульд дэмжлэг үзүүлэх олон улсын хүрээлэн зэрэг олон улсын мэргэжлийн байгууллагуудаас хуулийн шинэчлэлтэй холбоотой санал зөвлөмж авах ажлыг зохион байгуулж бодлого боловсруулагчдад техникийн түслалцаа үзүүлэв.

“Ковид-19” цар тахлын амаргүй нөхцөлд хүний эрх зөрчигдөхөөс урьдчилан сэргийлэх, зөрчигдсөн эрхийг хамгаалах чиглэлээр ННФ нь Хүний эрхийн форумтай идэвхтэй хамтран ажиллаж байна. Энэ хүрээнд Коронавируст халдварын цар тахлаас урьдчилан сэргийлэх, тэмцэх, нийгэм, эдийн засагт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах тухай хуулийн хэрэгжилтэд дүн шинжилгээ хийж, холбогдох талуудад хүргүүллээ. Хүний эрхийн форум 2016 оноос эхлэн ХЭҮК-той хамтран Хүний эрх хамгаалагчийн эрх зүйн байдлын тухай хууль батлах чиглэлээр санаачилга гарган ажилласан бөгөөд энэ онд тус хууль батлагдсан нь онцлох үйл явдал байв. Мөн Хүний эрхийн форумыг хүний эрхийн салбарын нэг гол оролцогч болсныг батлан харуулсан үйл явдал бол Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн ивээл доор зохион байгуулагдсан “Хүний эрхийн форум – 2021” чуулганы үндсэн болон салбар хуралдаануудад илтгэл, мэдээлэл танилцуулахын зэрэгцээ ХЭҮК-ын гишүүн сонгон шалгаруулах Ажлын хэсэгт тус форумын төлөөлөл орж ажиллаж буй явдал юм.

Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн ээлжит сонгуулийн үеэр ННФ-ын дэмжлэгтэйгээр “Шударга сонгуулийн төлөө иргэний нийгмийн хяналт” сүлжээний гишүүн байгууллагууд сонгуулийн санхүүжилт, сонгогчдын нэрийн жагсаалт, автоматжуулсан систем, сонгуулийн үеэрх нийгмийн сүлжээ болон хэвлэл мэдээллийн сурталчилгаанд мониторинг хийлээ. Сонгуулийн өдөр 107 сайн дурын ажиглагч нийслэлийн 48, орон нутгийн таван хэсгийн хороонд,

мөн иргэний нийгмийн ажиглагчид Сөүл, Токио, Нью-Йорк хотод санал хураах, тоолох, дүн гаргах үйл явцад хяналт тавилаа. Улмаар сонгуулийн зардлын тайлан хүлээн авах, хяналт тавих цахим систем хөгжүүлэхэд Аудитын байгууллагад дэмжлэг үзүүлж, уг системийг Ерөнхийлөгчийн сонгууль, УИХ-ын 18, 28 дугаар тойргийн нөхөн сонгуулийн үеэр ашигласан нь Европын аюулгүй байдал, хамтын ажиллагааны байгууллагын Ардчилсан институт, Хүний эрхийн газрын тайланд сайшаан тэмдэглэгджээ.

Эрүүгийн эрх зүйн шинэчлэлийн хүрээнд “Шинэ төрлийн гэмт хэргийн шийдвэрлэлт”, “Мөрдөх албаны талаарх харьцуулсан судалгаа”, “Гэмт хэргийг хөөн хэлэлцэх хугацаа: Түлгамдаж буй асуудал” зэрэг 10 гаруй судалгаа шинжилгээг олон нийтэд хүргэлээ. Мөн гэмт хэргийн улмаас учирсан хохирол барагдуулах тогтолцоог бэхжүүлэх чиглэлээр сүүлийн жилүүдэд гаргасан судалгаа, дүн шинжилгээнд түлгүүрлан “Хохиролгүй барагдуулъя” сэдэвт кампанит ажлыг өрнүүлээ. Үүний зэрэгцээ хохирол барагдуулах хүрээнд жишиг тогтоох зорилгоор стратегийн өмгөөллийн төслүүдийг дэмжиж ажиллалаа. Эдгээр хүчин чармайлт үр дүнд хүрч, энэ асуудлаар бодлогын шинэчлэл өрнөж эхлээд байна.

Төрийн зүгээс төсөв, санхүүд тавих хяналтаа сайжруулах, мэдээллийн урсгалыг нэмэгдүүлэх, бодлого шийдвэрт иргэдийн дуу хоолойг тусгах ажилд дэмжлэг үзүүлэх зорилгоор байгуулагдсан хараат бус судлаачдаас бүрдсэн “Төсвийн Зөвлөл” Ковид-19 цар тахлын эсрэг төсвийн бодлого, цар тахлын нийгэм, эдийн засагт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах тухай хууль, төсвөөс гадуурх зарцуулалт, төсвийн тодотгол, Үндэсний баялгийн сангийн болон Хөгжлийн сангийн тухай хуулийн төсөл зэрэг асуудлыг хэлэлцэн дүн шинжилгээ хийж санал, зөвлөмж гаргалаа. Түүнчлэн олон улсын байгууллагуудтай өрнүүлж буй хамтын ажиллагааны хүрээнд Олон улсын төсвийн түншлэл байгууллагаас зохион байгуулдаг “Төсвийн нээлттэй байдлын олон улсын судалгаа”, Дэлхийн өрсөлдөх

чадварын тайлангийн Бизнесийн удирдах ажилтнуудын санал асуулгын судалгааны Монгол Улсын ээлжит үнэлгээг хийж гүйцэтгэлээ.

Бид хуулийн хэрэгжилтэд үнэлгээ мониторинг хийх, бодлогын судалгаа шинжилгээг дэмжих зэрэг уламжлалт үйл ажиллагаанаас гадна нийтийн эрх ашгийг шүүхээр нэхэмжлэн хамгаалах, өгөгдөлд шинжилгээ хийх Хакатон зохион байгуулах, нийтэд ил болсон мэдээллийг нээлттэй өгөгдөлд хөрвүүлэх, олон нийтэд хандсан интерактив контент бэлтгэх зэрэг шинэлэг үйл ажиллагааг бусад төрийн бус байгууллага, хөндлөнгийн бие даасан судлаачтай хамтран хэрэгжүүлж байна.

Төрийн ил тод, хариуцлагатай байдлыг нэмэгдүүлэхэд иргэний нийгмийн байгууллагууд оролцох хуулиар олгогдсон нэг боломж нь нийтийн эрх ашгийг шүүхээр нэхэмжлэн хамгаалах юм. 2016 оноос эхэлсэн энэ үйл ажиллагаанд ННФ нийт 41 төсөл дэмжин тэтгэлэг олгосноос эдүгээ 47 өмгөөллөөс 20 нь эцэслэн шийдвэрлэгдэж багагүй амжилтад хүрээд байна. Үүнээс эрдэс баялгийн салбарт холбогдох 11 хэрэгт нэхэмжлэлийн шаардлагыг бүхэлд нь болон зарим хэсгийг ханган шийдвэрлэжээ. Зөвхөн 2021 онд гэхэд энэхүү нийтийн өмгөөллийн үр дүнд орон нутагт 1,6 тэрбум төгрөгийн хөрөнгө оруулалт хийгдэв. Түүнчлэн КОВИД-19 цар тахлын үед төрийн байгууллагуудын авсан хандив түслэмжийн мэдээллийг ил болгох, орон нутаг дахь хүүхдийн эмнэлгийн чанаргүй барилга, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн татварын хөнгөлөлт болон мэдээллийн үйлчилгээг тэдэнд хүртээмжтэй болгох зэрэг асуудлаар нийтийн өмгөөлөл хийсэн нь тодорхой үр дүнд хүрлээ. Нийтийн өмгөөллөөр ажиллах иргэний нийгмийн байгууллагуудыг ийнхүү тууштай дэмжиж ирснээр сүүлийн жилүүдэд нийтийн ашиг сонирхлыг хамгаалах чиглэлээр дагнан ажиллах байгууллагууд бий болж, зарим нь хуульчдын баг бүрдүүлэн өөрийн гэсэн хөтөлбөртэй болжээ.

“Уул уурхайг өгөгдлөөр урлахуй”, “Орон нутгийн төсвөө хянацгаая!” сэдвийн хүрээнд бусад төрийн бус байгууллагатай хамтран зохион байгуулсан Хакатонд дата шинжилгээ, график дүрслэл, сэтгүүл зүйн үр чадварыг нэгтгэсэн залуус хэд хэдэн багаар ажиллан, орон нутгийн төсвийн зарцуулалт, хандив дэмжлэгийн үр нөлөө, уул уурхайгаас орон нутагт төвлөрөх орлого болон төрийн өмчит компаниудын худалдан авалтын талаарх мэдээлэлд “шумбаж” олж мэдсэн зүйлээ олон нийттэй хуваалцлаа.

Нээлттэй өгөгдлийг ашиглах нь орчин үеийн цахим технологийн хөгжилтэй уялдсан нийтийн удирдлагад нэвтэрч буй шинэ хандлага бөгөөд нийтийн мэдээллийн ил тод байдал, хүртээмжийг цоо шинэ түвшинд гаргаж сайжруулах, авлигаас урьдчилан сэргийлж төрийн хариуцлагыг нэмэгдүүлэх, нийтийн мэдээллийн үнэ цэнийг нээж бизнесийн салбарт болоод төрийн үйлчилгээнд инновацыг дэмжих хөшүүрэг болж байна. Иймээс сүүлийн жилүүдэд төрийн байгууллагуудаас ил болгосон их хэмжээний мэдээллийг боловсруулж, нэг стандартын дагуу цэвэрлэн нэгтгэх, харьцуулан хайлт хийх боломжтой байдлаар нийтэд хүргэхэд иргэний нийгмийн байгууллагуудад дэмжлэг үзүүлэн хамтран ажиллаж байна.

Эцэст нь тэмдэглэхэд бид энэхүү нэгэн сорилтот жилд 20 орчим хуулийн төсөлд санал шүүмж хүргүүлж, 80 гаруй үүлзалт хэлэлцүүлэг зохион байгуулан, судалгаа шинжилгээ, мониторинг, нийтийн өмгөөлөлд нийт 49 тэтгэлэг олгож, 70 гаруй хэвлэн нийтлэлийн бүтээгдэхүүн, 78 видео контент гаргажээ. Ийнхүү төлөвлөсөн ажлаа тасралтгүй явуулж, үр дүнг нь товчлон нэгтгэж Та бүхний гарт хүргэлээ. Хэрвээ танд энэхүү тайлан болон бидний үйл ажиллагаатай холбогдох санал байх аваас osf@forum.mn хаягаар ирүүлээрэй. Бид таны саналыг таатай хүлээн авах болно.

Нээлттэй Нийгэм Форумын Гүйцэтгэх захирал

(П.Эрдэнэжаргал)